

Jelle Winkels

De boevenwagen

ONDERWEG MET GEVANGENEN

Uitgeverij Brandt
Amsterdam 2015

Voor mijn dochters

Omwille van de privacy van de betrokkenen is een aantal namen van personen en plaatsen in dit boek gefingeerd. Ook de dialogen zijn geen letterlijke weergave van gesprekken, maar komen voort uit de herinnering en interpretatie van de auteur.

Copyright © Jelle Winkels 2015

Omslag: Studio Jan de Boer

Foto's omslag: archief auteur

Typografie: Adriaan de Jonge

NUR 320

ISBN/EAN: 978-94-92037-11-4

Inhoud

Proloog	7
De eerste werkdag	9
De manke verkrachter	11
De ontsnappende stuiterbal	13
De Turk	19
De ETA en Bollywood	23
De vergeten vreemdeling	29
Goliath	34
De celbestorming	38
De boef en de dood	42
De onmisbare getuige	59
Van de aardbodem verdwenen	62
Vreemdelingen	72
De landelijke afzondering	82
Het mijnenveld	87
Catweazle	90
De boef, mijn vriend	97
Houdini is een Marokkaan	110
Het medisch transport	177
Is er een rabbijn in de zaal?	125
De Koerd	131
De onschuld vermoord	139
15 jaar voor kat z'n viool	145
De kunstdieven	150
De Schipholbrand	156
Boeven waar de kranten vol van staan	160
De Hofstadboys	172
Risico van het vak	177
Ode aan de diender	184

Talent als overdosis	193
De EBI	198
De jeugd heeft de toekomst	203
Zelfs God begrijpt het niet	216
‘Warum haben wir nicht so ein Team!’	220
Isabel en Alvarez	228
Uniformgeil	233
Zware meisjes	239
Het huisbezoek	247
Net als in de film	258
Het Gedrocht	262
Curaçao	268
De meest zieke ‘boef’ ooit	298
R.	302
Geschorst	310
Epiloog	317

Proloog

Ze zat als een kleine blonde krullennimf achter op de fiets bij papa. Amper vijf moet ze geweest zijn. Het meisje keek me aan met zelfbewuste felblauwe ogen. Ze was nieuwsgierig naar mij. Net daarvoor had ik haar papa liplezend ‘boeven’ zien zeggen. Het rode stoplicht waar ook mijn zwart-wit gestreepte boevenbus voor moest wachten, bleek geduldig.

Veel vaker hadden papa’s, soms mama’s, met de wijsvinger naar onze bus gewezen en probeerden hun kinderen door de donkergetinte ramen te kijken, om een glimp op te vangen van de boef over wie ze vannacht zouden dromen. Wij, de boevenvervoerders, waren minder interessant.

Maar zij, dat betoverende meisje, wist dat ik een verhaal te vertellen had. Een verhaal over mijn boeven en mezelf.

De wereld van boeven is een aparte, net zoals de wereld van geldmakelaars, zwervers, politici, artsen, hooligans, gelovigen, voetbalanalisten en verzamelaars. Bij elkaar gevoegd met nog duizenden-een aparte wereldjes vormen ze een samenleving. Maar de ene wereld is nu eenmaal interessanter dan de andere. Zoals die van de boeven. Die creëren een wereld waarvan wij weinig snappen, maar die ons wel intrigeert. De mystiek rond de boevenwereld is eeuwenoud, dus het is begrijpelijk dat we er alles over willen weten. Films, boeken, tijdschriften, journaals, kranten, internet, gesprekken... Er gaat bijna geen dag voorbij zonder boeven. Van kinderpieltrekkende paters tot epo-gebruikende wielrenners, van illegale downloaders tot krankzinnige slagers die mensen in stukken hakken. Allemaal boeven... en wij zijn allen, op wat voor een manier ook, weleens met een boef in aanraking geweest.

De vergrijpen van de meeste boeven onder ons zijn te mild

voor vervolging. Maar er blijven er genoeg over die wel voor bepaalde of onbepaalde tijd (levenslang) achter de tralies verdwijnen.

Ruim vijftien jaar zat ik tussen deze boeven met wie ik heb gelachen maar ook gerouwd. Ik moest met hen vechten en de volgende dag verzorgen. Samen hebben we gegeten en gedronken. Van eentje, een psychotische, heb ik zelfs de nagels geknipt. Hij was geboeid en lag op een dik matras. Zo vlijmscherp en verkalkt waren zijn nagels dat hij in staat was om met een rake klap je adamsappel te ontbloten. Het metaal van het nagelknippertje was in zijn leven niet zo warm geworden. Erna kon je het ding weggooien. Tijdens het knippen voelde ik de geamputeerde stukjes tegen mijn handschoenen springen. Nadat ik de laatste pinknagel had geknipt, verslapt het lichaam onder me als dat van Samson die zijn haar kwijtraakte. En ik, ik was voor even kapstertje Delilah.

Op een stille avond in december schreef ik mijn eerste verhaal over een boef. Hij had een jongetje vermoord en ik moest hem vervoeren. Toen ik deze boef ophaalde zat het spreekwoordelijke bloed nog aan zijn handen. Het was een van mijn moeilijkste werkdagen ooit. Slapen ging niet die avond, piekeren wel. Wat moest ik? Ik pakte pen en papier en begon te schrijven.

Weken achtereen las ik het verhaal keer op keer. Zo vaak dat de woorden er genoeg van kregen. Ze schreeuwden om nieuwe woorden. Ik was toe aan een nieuwe boef. Zoals een verzamelaar suikerzakjes spaart begon ik boeven te verzamelen.

De eerste werkdag

Ik stap in de donkerblauwe pantalon met zwarte bies. De rits mag, nee... móét met een ruk omhoog. Chirurgisch bevestig ik de zwarte epauletten met daarop geborduurde zilveren strepen op de lichtblauwe blouse die gestreken is door de koningin der strijkers: mijn moeder. Tijdens het aantrekken van het overhemd en dichtknopen van de kleine witte knoopjes beweeg ik mijn hoofd en schouders swingend heen en weer. Dan pak ik de zwarte stropdas met het prominente logo voorzichtig uit de kast en bekijk hem vol bewondering. Er zit een metalen clip aan de bovenkant, die je precies op de scheidingslijn van de boorden moet bevestigen. Bij een ruk aan de das zal hij me daardoor niet verstikken, maar loslaten als de staart van een salamander. Welk genie heeft dit uitgevonden? Bravo! De nieuwe zwart gepoetste schoenen staan ongeduldig op de nog welriekende sokken te wachten. Veters strikken vanzelf zonder enige aanraking. Een dikke stugge riem met de naam Koppel rijg ik door de lussen van de broek alsof ik nooit iets anders heb gedaan. Aan de riem hang ik een tasje met een patroonhouder en schietpatronen. Het zijn net schattige matroesjkapoppetjes, behalve als je door de kleinste van het stel voor je donder wordt geschoten. Ook handboeien komen erbij. De zwarte justitiële dildo laat ik in de begeleidende dunne lange schede glijden. Een politiebroek kun je vergelijken met een bioscoopbroek. Vol verrassende gaten. Last but not least schuif ik mijn gun, een Walther P5, in het stramme holster. Dan loop ik benenwijd richting spiegel en kijk.

Poeh! Ziet er gelikt uit, diender. Ben je er klaar voor? Laat dan maar komen, die boeven.

Als jochie, zoals zo veel jochies, wilde ik later bij de politie. Idolaat was ik van dat uniform. Toen ik zeventien was, solliciteerde

ik. Ik kwam niet door de test. De brandweer dan, ook mooi. Ik had geen vader of oom die daar werkte. Beroepsmilitair misschien? – Vergeet het maar: ongeschikt.

Al deze afwijzingen frustreerden me behoorlijk. Drinken hielp om me voor even goed te voelen. Na een flink avondje doorzakken kwam ik een buurjongen van vroeger tegen. Hij nam me mee naar een illegale kroeg in de Utrechtse wijk Witte Vrouwen. Het hok heette de Piekenbar. Voor slechts één gulden kon je er een fles bier kopen. Alles wat na een avond alcohol en drugs nog niet naar huis wilde, kwam er 's nachts langs en zoop en snoof zich dicht bij de afgrond. Bijna iedereen was crimineel en verdiende het snelle geld. Ik zag en leerde vlot. Ik kocht tien trippen speed voor vijftig gulden en verkocht ze per trip voor een tientje. Dikke winst.

Ik was blij en rijk totdat hij verscheen. Hij had bij mij gekocht en zoveel geslikt dat zijn hart de samba danste. Hij was al onderweg naar de politie om me aan te geven. Met veel moeite wist ik hem te overtuigen daarvan af te zien. In zijn bijzijn mieterde ik de rest van de trips de singel in.

De scheidslijn tussen goed of fout is dun en breekbaar. Ik had zomaar een doorgewinterde drugsdealer kunnen worden. In één dag het geld verdienen waar een stratenmaker een maand over doet. Maar een toekomst waarbij ik continu achterom zou moeten kijken, zag ik niet zitten. Gelukkig lukte het me te stoppen, anders had ik mijn verhaal wellicht aan de andere kant van de tralies geschreven.

Het duurde even. Op mijn drieëndertigste kreeg ik de kans op een mooie overheidsbetrekking. De vacature van transportgeleiders bij justitie kwam precies op het goede moment. Ik had al eens een boevenwagen zien rijden en me dan voorgesteld dat ik de chauffeur was. Daarnaast was ik mijn baan als controleur van brandblussers spuugzat. Ik solliciteerde. Hè hè, eindelijk aangenomen, en eindelijk een echt uniform.

De manke verkrachter

Een van de eerste transporten die me is bijgebleven vond plaats in de tweede helft van 2000. Samen met mijn collega Jameel moest ik een halfinvalides man vervoeren, van de penitentiaire inrichting de Grittenborgh in Hoogeveen naar de Bijlmerbajes in Amsterdam. We hadden de Ford Scorpio genomen omdat de boef vanwege zijn handicap niet in een busje vervoerd mocht worden. Hij had het ongemak opgelopen tijdens een eerdere detentie in de koepel van Arnhem waar een medegedetineerde hem met een mes te lijf was gegaan. Er waren vitale zenuwen geraakt waardoor hij zich niet meer zo soepel kon voortbewegen als voorheen. Op mijn statuslijst las ik dat het om Henk S. ging.

Junkie Henk had in zijn rolstoel staan liften toen er een auto stopte met een bejaarde mevrouw achter het stuur. Met moeite tilde ze zelfs Henks rolstoel in de kofferbak. Als dank voor haar gastvrijheid en gulheid beroofde en verkrachtte Henk de oude dame. Henkie had nog meer op zijn kerfstok. Hij bleek de moordenaar te zijn van een tweetal vrouwen: Annet van Reen en Anne de Ruijter de Wildt. Annet werd in '94 dood aangetroffen in Utrecht en Anne werd in de nacht na Koninginnedag van 1997 vermoord en haar lichaam werd de daaropvolgende dag gevonden langs het spoor bij het Noorderstation in Groningen. Pas in 2000 kwam Henk als dader in beeld en al snel wezen de verzamelde bewijzen zijn kant op. Hij kon niet anders dan een bekentenis afleggen.

De kans bestaat dat Henk S. zonder de bemoeienis van Peter R. de Vries en de Stichting Groningen Veilig nog vrij had rondgerold. Volgens de ouders van Anne had de politie de zaak al na drie maanden onderzoek op de plank gelegd.

Sluik vet haar hing voor zijn ogen. Een snor gaf schaduw aan de bovenlip. Door zijn manen keek hij Jameel en mij kort aan. De visitatiemeester – ook wel badmeester genoemd – dirigeerde Henk naar een wachtcel om te controleren of hij geen ongeoorloofde spullen bij zich had. Henk was dit keer wel clean en werd aan ons overgedragen. Op eigen kracht rolde hij naar de klaarstaande auto. We hielpen hem met instappen. Hij kermde dat we voorzichtig moesten doen want hij had de laatste dagen veel pijn.

De rolstoel klapte in als een harmonica. Ik tilde wielen en leer omhoog en legde het in de kofferbak. Net zoals de oude dame had gedaan.

Henk bonkte tegen de plexiglazen wand. Of we niet sneller konden. Wij waren toch justitie? De wet. Wij konden toch zelf de maximumsnelheid bepalen?

‘Houd je kop kerel, en niet meer bonken anders heb je een probleem,’ zei Jameel. Zo kende ik Jameel niet. De rest van de rit hield Henk zich gedeisd.

Jaap, de vader van Anne, zat in mijn hoofd. De moordenaar van zijn dochter zat achter me, kwetsbaar en alleen. Een dode dochter, een levende vader. De vraag die zich opdrong was te groot om te beantwoorden. ‘Wat zou een ouder doen als hij de kans kreeg om wraak te nemen op de moordenaar van zijn kind?’

De ontsnappende stuiterbal

We waren leeg vertrokken vanaf het hoofdbureau van politie in Den Haag toen de verkeersleider belde en vroeg of we nog iemand wilden oppikken van de rechtbank daar. We beseften dat we hierdoor in het overwerk zouden komen, maar legden ons er met een bij neer. Bij onze dienst was dat soms onoverkomelijk.

De order behelsde een zestienjarige atletische jongen uit een vroegere kolonie, die al een tijdje had zitten wachten op zijn transport. Hij stuiterde omdat we in zijn ogen te laat waren en riep dat hij de honderden leuzen en teksten op de muren van de rechtbankcel al minstens vier keer had gelezen. Ik kon niet anders dan hem complimenteren. Het was een kunst dat hij al die beroerd geschreven Nederlandse, soms ook buitenlandse, woorden en zinnen kon ontcijferen. Zijn kop sprak verongelijkt. ‘Wat bedoel je? Is toch duidelijk wat er staat?’

Ja, eigenlijk had hij wel gelijk. Het was zijn taal en ooit ook een klein beetje die van mij.

Spriet, schildersweik 1999

Kankuzooj

Fuk de wouten

Kilje prater, goore verader

En zo ging het door. Een van de mooiste zinnen die ik las, was wel foutloos geschreven: Ik voel me zó opgesloten.

Stuiterbal wilde nu echt weg en maakte zich nog groter dan hij al was. Toch was het niet het lichaam maar zijn stem, die dreigend was. Zijn beledigende opmerkingen tegen mijn collega en mij gingen te ver. We waren genoodzaakt om de inrichting waar hij naartoe moest in te lichten, zodat ze maatregelen konden treffen. Hij zat vast in de rijksinrichting Den Engh in Den Dolder.

Den Engh was in die tijd een strafinrichting voor jongens tussen de twaalf en drieëntwintig jaar die vaker met justitie in aanraking waren geweest. Het gros had daarvoor al in andere instellingen gezeten. De rechter kon een boefje dat het elders te bont had gemaakt voor twee jaar naar Den Engh sturen. Ze hanteerden een andere aanpak, onorthodoxer, dan in reguliere jeugdinrichtingen. Voor bepaalde delinquentjes bleek dit goed te werken.

Vanwege hun uitgesproken aanpak, kreeg Den Engh voortdurend kritiek en daarmee werd het steeds moeilijker om hun visie en beleid uit te voeren en verder te ontwikkelen. Uiteindelijk werd er van bovenaf besloten om de stekker eruit te trekken.

Altijd wanneer ik het terrein van Den Engh opreed, waande ik me in een bungalowpark. Eenmaal tussen de twee pilaarmuren door, overigens zonder slagboom, volgde je het kronkelweggetje naar de receptie. Daar verliet ik dan de wagen om te vragen naar welk huisje we moesten. De baliemedewerkster pakte een plattegrond en kleurde met een markeerstift enthousiast de route in. Even was ze weer dat kind.

Als je je weg vervolgde zag je links en rechts tussen de oude bomen de woonverblijven staan. De autoradio ging uit en het raampje open om te kunnen luisteren naar het gekwinkeleer van honderden vogels. Er was een nauwe, ogenschijnlijk alleen voor kabouterautootjes bestemde oversteek waar je overheen moest om bij de achterliggende paviljoens te komen. Ik was altijd opgelucht als de grote logge bus zonder schade de overkant van het bruggetje bereikte.

Het was een prachtige omgeving om tot bezinning te komen. Maar zou de uitwerking van de dennengeur net zo rustgevend uitwerken op de krimipubers uit de venijnige stad? Zou het überhaupt uitmaken waar ze hun detentie uitzaten? En zou de recidive afnemen omdat ze tijdelijk in dit bos hadden gewoond waar ze hout moesten hakken, mountainbiken, hardlopen, spelletjes moesten verzinnen en uitvoeren en al het andere wat de goedbedoelen-

de groepsleiders hun nog meer opdroegen? Ik weet heus wel dat niks doen ook niet helpt, maar soms vraag je je weleens af wat voor zin het heeft. De terugval in deze leeftijdscategorie is aanzienlijk. Misschien moet ik maar denken: elke krimipuber die gereed is, is er toch weer een.

Toen we onderweg belden met Den Engh hoorden we dat onze passagier in een afzonderingscel had gezeten voordat hij naar de rechtbank ging. Hij was niet op tijd teruggekomen van weekendverlof en had zich daarna ook misdragen op de afdeling. De straf: meerdere dagen afzondering. Daar had niemand ons over geïnformeerd.

Ik reed naar een L-vormig gebouw, opgetrokken uit donkere stenen en met grote ramen, waar twee groepsleiders ons stonden op te wachten. Een van hen vroeg ons of we wilden assisteren bij het insluiten. Het was een logische vraag, want bij een eventuele escalatie kon je aan de bak met deze uit de kluiten gewassen jongeman. Zo'n verzoek kan en mag je als transportgeleider nooit weigeren.

Na een korte overdracht, een voorverkenning van de te lopen route en het bespreken van de tactiek, haalden we de jongen uit het achterste compartiment van ons busje. Meteen begon de muil weer te muilen. Hij wenste ons kort- en langdurende fatale ziektes toe, maar liep toch zonder tegenstribbelen naar binnen. In de afzonderingscel lag een oranje overall op hem te wachten. We begeleidden hem tot in de cel en sloten de grijze ijzeren deur. De overdracht was voltooid, hij was nu van Den Engh. Mijn collega en ik konden naar huis.

Er was echter een probleem. De atleet wilde zijn gespierde lichaam niet laten zien en weigerde zijn eigen kloffie in te ruilen voor de knaloranje overall. Een van de groepsleiders opende de deur om de onwillige aan te spreken. Het jong duwde de deur open en stapte de cel uit. Ik stond te trappelen om hem weer naar binnen te werken, maar besepte dat ik me moest conformeren aan

de regels van de jeugdinstelling. De stuiterbal bewoog zich zonder iets van ons aan te trekken in de richting van de gemeenschappelijke zaal, waar een aantal van zijn maatjes zat. Ik had ze bij aankomst al opgewonden door de ramen zien kijken. Zij wisten waarschijnlijk veel beter dan wij hoe het zou aflopen.

Onderweg naar de zaal passeerde hij de deur waardoor we eerder naar binnen waren gekomen. Hij pakte de klink en duwde die naar beneden. Tot mijn grote verbazing gaf de deur mee en de atleet kon zonder om te kijken naar buiten lopen. Wat er toen gebeurde heb ik nooit begrepen. Hij rende niet weg, maar bleef staan. In een hoefijzerachtige cirkel formeerden we ons om hem heen.

‘Als ik wil, jonge, sla ik jullie allemaal neer. Kickboksen, taekwondo, ik heb alle vechtsporten gedaan. Kom maar! Probeer me maar te pakken. Ik maak je dood!’

Tijdens deze bluf stond hij als een overspannen verkeersregelaar met zijn armen te zwiepen. Ongeduldig wachtte ik op een seintje om de blaaskaak te overheersen en hem in zijn oranje outfit te hijsen. De meest ervaren groepsleider ging echter opnieuw de discussie met hem aan. Hij moest zijn overtuigingskracht bekopen met een ferme duw, waarna de atleet zigzaggend sprintend in de bomennacht verdween. Een seconde stonden we aan de grond genageld. Toen begonnen de groepsleiders en mijn collega te rennen. Ik vloog de bus in, drukte de toeters en bellen wakker en scheurde over de kronkelpaden naar de uitgang.

‘Rechtsaf,’ zei mijn gevoel, ‘rechts.’

Bij het winkelcentrumpje aan de Dolderseweg zag ik mensen naar de commotie kijken. Eigenlijk best stoer: gelegitimeerd hard rijden in een justitievoertuig met gillende sirenes en blauwe flitslampen om een ontsnapte gevangene te pakken.

‘Linksaf,’ zei mijn intuïtie, ‘links.’

Net voor de spoorwegovergang stuurde ik de lawaaierige bus naar links en reed verder over de klinkerstraten van het dorp.

Daar was ze. Statiger dan Vrouwe Justitia stond een chique dame

met een rollator te wijzen waar ik naartoe moest. Ik stapte uit en vroeg haar wat ze gezien had.

‘Hij zit daar, die Surinamer, achter de bosjes van de garages,’ kraakte ze op samenzweerderige toon.

‘Dank u wel, mevrouw, ik ga gelijk kijken. Goed opgelet van u,’ zei ik.

‘Dat heb ik meegekregen van mijn overleden man. Die zat ook bij de politie,’ hoorde ik haar nog roepen, maar ik was al onderweg. Zelfs in het schemerige donker was het niet moeilijk hem te vinden. Hij stond letterlijk met zijn rug tegen de muur.

Een paar tellen later arriveerden mijn medestanders, zodat het weer vier tegen één was. Op het moment dat ik mijn hakken in de aarde verankerde voor de ultieme aanval, hoorde ik de groepsleider, die nu vast ergens in de politiek zit, weer vragen of hij wilde meewerken. De spierbal van een meter negentig maakte wederom aanstalten om te ontkomen. Ik had geen zin in nachtwerk en gaf met mijn linkeronderarm een ferme tik tegen zijn kin, waarna zijn kruin tegen de muur klapte. Even was hij versuft. Lang genoeg om hem te overheersen.

‘Godverdomme klootzak, door jou kom ik ook nog in het overwerk!’ vloekte ik en boeide hem stevig af. Met oerkracht donderde ik de jongen in de bus en reed terug naar Den Engh. Daar had niemand me hoeven helpen om de etter terug in de afzondering te krijgen. Ze deden het toch.

Na de bedankjes van de groepsleiders vertrokken we en reden terug naar ons steunpunt. De boosheid verliet mijn lichaam en steeds meer besepte ik dat we goed gehandeld hadden. Mijn collega deelde die mening.

Die nacht sliep ik slecht. Ik gleed mijn bed uit en liep naar de keuken, waar in de ijskast halve liters bier in blik lagen te wachten. Ik plofte op de bank en voelde me raar. Leeg. Ik wilde het lege gevoel kwijt. Blik na blik goot ik door mijn strot. Het hielp niet. Na blik elf viel ik in slaap. Blik twaalf bleef onaangebroken.

De volgende ochtend voelde de koppijn zwaarder dan anders. Het medicijn had niet gewerkt. Toch was er een kleine winst. Ik besepte dat de ontsnappingspoging meer impact op me had gehad dan me lief was.

De twee paracetamollen die ik met blik twaalf naar binnen werkte, liepen de polonaise in mijn maag.

Ik viel weer in slaap.

Rond de klok van twee schrok ik wakker. Ik hield mijn rechterhand gestrekt voor me. Hoeveel spanning ik ook opbouwde in mijn arm, mijn hand bleef trillen. Even dacht ik dat het aan mijn rechterhand lag, maar links trilde synchroon mee met rechts.

Ik was terug bij af, besepte ik. Wanneer ik voor problemen stond, veelal werkgerelateerd, pakte ik de fles en zoop in de hoop dat de volgende ochtend alles anders zou zijn. Iedere keer opnieuw trapte ik in mijn eigen sprookje. Ik nam me voor dat dit de laatste keer geweest was.

De Turk

In 2001, het was voorzomer, hadden mijn collega Otto en ik onze laatste klantjes afgezet in Norgerhaven. Deze bajas ligt in het bijzondere gehucht Veenhuizen. Dit dorpje mag je gerust de bakermat van het gevangeniswezen noemen. In de negentiende eeuw kregen armetierige landlopers er ongevraagd en tegen hun zin een cel, alleen omdat ze vanwege de honger een kip van boer Abbingh hadden gestolen.

De late dienst verliep rustig. Net voorbij Meppel, toen de laatste stralen van de zon over de zuigende weilanden vielen, werden we gebeld door de dienstdoende verkeersleider. Of we nog een persoon konden ophalen van het politiebureau Zwolle en overbrengen naar de gevangenis in Nieuwegein.

Aangekomen bij het vrij nieuwe bureau, vertelde de arrestantenverzorger dat het om een Turk ging die niet helemaal in orde was en nogal angstig overkwam. Hij was eerder op de dag onderzocht door een dokter die had vastgesteld dat hij gewoon vervoerd kon worden. Hij had hem ook rustgevende medicatie voorgeschreven die de man later onder toezicht oog van de arrestantenverzorger had ingenomen.

De arrestantenverzorger opende de politiecel. De Turk zat ineengekrompen tegen de muur. Zijn kin, mond en neus gingen schuil achter zijn gekruiste armen. Zijn handen lagen op zijn schouders en zijn ellebogen steunden op zijn knieën. Ondanks de houding kon ik zien dat hij niet al te groot was, maar wel gespierd en krachtig. Hij had een ongelooflijk breed voorhoofd, ergens halverwege begon een donkere, volle haardos. Zo'n hoofd was ik niet eerder tegengekomen. Ik stapte naar binnen en hurkte een meter-tje bij hem vandaan. Bange zwarte ogen keken me aan.

'Hoi, ik ben Jelle, je mag met me mee, ik kom je hier weghalen,' beantwoordde ik zijn onuitgesproken vraag.

‘Wohin bring je me?’ vroeg hij.

‘Naar het huis van bewaring in Nieuwegein, het is er een stuk aangenamer dan deze kale politiecel. Wees maar niet bang, het is een klein uurtje rijden dus zijn we er zo.’ Ik boog iets naar voren en legde mijn hand geruststellend op zijn arm. Hij ontspande. De Turk had al dagen ineengedoken gezeten, daarom viel het opstaan niet mee. Otto en ik besloten hem een beetje te helpen. De Turk was begin dertig, maar bewoog zich voort als een oude man. Hij strompelde door de cellengang naar de bus.

Op eigen kracht stapte hij in, wat voor ons het teken was dat we het transport door konden laten gaan. Otto kroop achter het stuur, ik nam plaats op de bijrijdersstoel. We hadden de Turk met opzet in het achterste hokje gezet en hem opgedragen op het rechterstoeltje te gaan zitten. Zo kon ik hem in de gaten houden. Ook voor zijn eigen bestwil. Hij stemde ermee in.

Otto reed de bus het hoofdbureau uit naar de A28. Ik had mezelf voorgenomen om gedurende de rit meer achter dan voor me te kijken. Al meteen zag ik iets bijzonders. De Turk zat als een jaknikker op zijn stoel. Bidden kon het niet zijn. Ten eerste reden we zuidwaarts en ten tweede zat hij niet op zijn knieën. Amper voorbij de Nieuwe IJsselbrug maakte hij zijn laatste jaknik. Zijn brede hoofd donderde tegen de plexiglazen deur en hij zakte als een plumpudding in elkaar. Ik zei Otto zo snel mogelijk een parkeerplek op te zoeken.

Nog geen halve minuut daarna reed Otto de parkeerplaats Bornheim bij Wezep op. Ik spoedde naar buiten, gooide de schuifdeur open en sprong het gangpad in. Door het plexiglas heen zag ik hem op de vloer liggen. Zijn neus hing tegen het raam en zijn benen waren gestrekt. De ogen stonden godzijdank open en leken nog best helder.

‘Gaaf het met je?’ vroeg ik zacht, maar hard genoeg. Zijn hoofd knikte. Hij maakte een gelaten indruk. Otto, de rust zelve, stond inmiddels ook half in het gangetje.

‘Hij is volgens mij redelijk oké, Ot,’ zei ik. ‘Denk dat we hem het beste kunnen laten liggen.’

We besloten om met de blauwe lampen aan door te rijden. Ik ruilde de luxe bijrijdersstoel in voor het harde kuipje in compartiment twee, om zo beter zicht te hebben op de gevloerde Turk. Tijdens de rit belde Otto met de meldkamer van de KLPD en bracht onze verkeersleider op de hoogte.

Aanvankelijk lag de Turk er rustig bij, maar na een minuutje of vijf draaide hij zich op zijn rug. Luchtige spuugbellen vormden zich in beide mondhoeken. Zijn lichaam trilde als bij iemand met hoge koorts. Ik maakte Otto duidelijk dat hij moest stoppen en vroeg om een ambulance. We waren opnieuw vlak bij een parkeerplaats. Otto stuurde de bus hard, maar wel vloeiend de afrit van de nauwelijks verlichte parkeerplaats op en stopte voorbij een aantal auto's. Voor ons stonden er nog meer geparkeerd. Als een karatetijger sprong Otto van zijn stoel, vloog de cabine uit, rende om de bus heen en opende de schuifdeur.

De felle blauwe flitsers zetten de omgeving in een fascinerend licht. Het was alsof er een buitenaards ruimteschip geland was. De bomen leken te bewegen. Snelle schaduwen vloeiden alle kanten op. De lauwwarme avond was windstil, maar toch voelde je een stevige bries. Uit het donker verschenen mannetjesfiguren die broekophijsend hun automobielen in vluchtten. Het waren er niet weinig.

Noemenswaardig was de kleine man met het ziekenfondsbrilletje, die tijdens het rennen zijn linkerarm gebruikte om zijn gezicht af te schermen. Zijn spurt naar de veilige haven was te krachtig. Hij verloor bij het remmen zijn brilletje. Zijn boksende armen deden vergeefse pogingen om het op te vangen. De kleine man knielde paniekerig op het asfalt en tastte naar zijn glazen.

Het deed me denken aan de film *Papillon* waarin Louis Dega hulpeloos de bodem afstruint op zoek naar zijn jampotbril. De machteloosheid was voelbaar. Opgelucht zag ik hoe de man omhoog kwam, de gekrakte bril op zijn neus zette, in zijn auto sprong en hortend en stotend wegreed.

We haalden de zieke Turk uit het achterste compartiment, zet-